

Весна Станковић Пејновић*

Институт за политичке студије, Београд

УТИЦАЈ САД И НЕМАЧКЕ НА РАСПАД ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Сажетак

Према многим анализама распад Југославије је резултат унутрашњих југословенских сукоба, посебно сукоба између Хрвата, Срба и Муслимана. Овај рад полази од претпоставке да је главни разлог нестајања Југославије страна интервенција у унутрашњим пословима земље. Две западне силе, САД и Немачка, уз помоћ институција међународне заједнице дестабилизовале су и помогле распаду земље, нарочито током 80-их година 20. века. Кроз стратегије и технике меке моћи су планирале, припремале и помагале сецесионистичке државе које су разбиле Југославију, појачавале контрадикције, економски је учиниле зависном, а све у циљу овладавања њеним ресурсима. Новонастале „ослобођене” државе, уређене по демократским мерилима западних земаља постале су вазали великих корпорација.

Кључне речи: Југославија, Немачка, САД, међународна заједница, држава

* Електронска адреса ауторке: vesna.stankovic.pejnovic@ips.ac.rs

** Рад је део пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

УВОД

Догађаји и процеси у југословенској историји су зависили од великих сила које су појачавале контрадикције Југославије или промовисале њену кохезију.¹ По мишљењу већине западних аутора, крајем 1980-их политички лидери из Европе и Америке су се залагали за очување територијалног интегритета Југославије. Ипак, вероватније је да је распад Југославије био крајњи циљ западних земаља, не само као кривца за само разбијање државе, него и због насилног начина на који је држава уништена.²

Амерички циљ је био претворити југословенске народе у регију Трећег света, а то се могло остварити поделом земље која ће отворити своје економије корпоративној елити и западним банкарима. По распаду Југославије новонастале земље су требале бити неспособне за властити развој, уништене економије и индустрије и доступних природних ресурса за мултинационалне корпорације; осиромашеног, али оспособљеног становништва које ће бити присиљено радити за минималне наднице.³ Циљ је био уништити индустрију нафте, инжењеринга, рударства, аутомобилске индустрије и индустрије ђубрива, и лаке индустрије,⁴ и самим тим омогућити лондонским и луксембуршким банкарима извлачење милијарди из разрушеног друштвеног система. До 1990. године, већина земаља Источне Европе су биле присиљене да спроводе „структуралне реформе” и стабилизацијску политику, која је била номинално усмерена ка политичкој стабилности, али је у стварности усмерена на уништење социјализма. „Стабилизација”, као темин у западним оквирима, је реконструкција друштвене стварности која мора наликовати западним економским и социјалним условима.⁵

1) Svetozar Stojanovic, “The Destruction of Yugoslavia”, *Fordham International Law Journal*, Vol. 19, no. 2, 1995, стр. 355.

2) Marek Waldenberg, *Rozbicie Jugosławii: od separacji Słowenii do wojny kosowskiej*, Scholar, Warszawa, 2003; Jelena Guskova, *Istorija jugoslovenske krize 1990–2000*, Izdavački grafički atelje „M”, Beograd, 2003.

3) Michael Parenti, *To Kill a Nation: The Attack on Yugoslavia, Contrary Notions, Against Empire*, Verso, 2002, стр. 34.

4) 1991. године Југославија је била 24. на свету по расту БДП-а. Хрватска је 76, Македонија је 130, Црна Гора 149, Словенија 81, Србија 87, БИХ на 112. месту.

5) Sean Gervasi, “Why Is NATO In Yugoslavia?”, *Global Research*, June 22, 2015.

Дезинтеграцију Југославије су додатно убрзале западне силе које су помагале насилне, сепаратистичке елементе организационо, пропагандно и логистички кроз моћ америчке националне безбедносне службе; зато је Балкан требао бити балканизован.⁶

Једна од великих превара западне политике је тврдња да су „они који су углавном одговорни за крвопролиће Југославије, не Срби, Хрвати или Муслимани, већ Запад, приказани као спасиоци.”⁷ Нови образац „влада–медији–наука” заменио је стари „војно-индустријски” комплекс. Слобода мишљења и изражавања је замењена новим, контролисаним и управљаним интелектуалним патриотизмом,⁸ усмереним ка слабљењу геополитичких противника западног блока и уништењу економије народа ових простора.⁹

Циљ рада је, да се аналитичком анализом, докаже да су Немачка и САД, уз помоћ међународних организација главни актери у нестанку Југославије, јер иако су те земље подржавале идеју о завршетку грађанских ратова у Југославији, заправо су чиниле све што су могле да их продуже.

1. СТРАТЕГИЈЕ И ТАКТИКЕ РАСПАДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Стратегија је план организација које имају дугорочне циљеве, док су тактике средства која се користе да би се стратегија остварила. Иако не декларативна, стратегија западних земаља била је усмерена ка нестанку Југославије, а једна од коришћених тактика је била обликовање територија у стандардизоване обрасце кандидата за интеграцију у глобални поредак, највише кроз међународне неолибералне финансијске институције и њихове „програме структурних прилагођавања”.¹⁰ Наиме, систем држава у раздобљу после

6) Michael Parenti, “NATO’s ‘Humanitarian War’: Notes of the Aftermath”, *Humanist*, March/April 2000, стр. 14.

7) Joan Phillips, “Breaking the Selective Silence”, *Living Marxism*, April 1993, стр. 10.

8) Edward S. Herman, Noam Chomsky, *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*, Pantheon Books, New York, 1988, стр. 56.

9) Phil Butler, “How Yugoslavia was Syrianized 25 years ago”, *Modern Diplomacy*, Internet, <https://moderndiplomacy.eu/2016/03/04/how-yugoslavia-was-syrianized-25-years-ago/>.

10) Michael Chossudovsky, “Economic War Crimes: Dismantling Former Yugoslavia, Recolonizing

Хладног рата, имао је облик степенасте пирамиде¹¹ у чијој структури државе заузимају различите положаје. Релативни положај сваке државе зависи првенствено од степена развоја њених производних снага и њеног положаја у глобалној подели рада.¹² Захваљујући доминацији глобалног финансијског система, западне силе су, спроводећи своје националне стратешке интересе, југословенску економију довеле до колапса и подстицали сукобљене етничке сукобе.¹³ Рат у Југославији указао је на страшну, али сакривену истину; да питања „рата или мира” зависе од потреба великих сила које изазивају, продужују или завршавају ратове како би стекле или задржале доминацију у региону. Немачка је ратом у Југославији кренула ка остварењу доминације у региону, а САД су продужиле рат како би ту доминацију оствариле. Ко год је водио борбу за мир, не може пропустити да изведе овај суштински закључак. Рат је само један од многих начина у систему који ставља профит капиталиста изнад свих других циљева. То је империјалистичка стратегија која се примењује диљем света.¹⁴ Капитал је контрола, владавина и ауторитет над свиме што постоји, то је хоризонт могућности да се постане сама и апсолутна снага и моћ над свиме што се поставља и намеће у свему што јесте.¹⁵

Иако је Немачка припремала и организовала распад Југославије и друге велике силе су се укључиле у конфликт; Француска, Велика Британија, а понајвише САД које су примењивале макијавелистичку стратегију. У свакој фази

Bosnia-Herzegovina”, *Global Research*, 19 February, 2002.

11) На врху пирамиде су индустријске силе, земље Г7. Мање индустријализоване земље налазе се испод, док је њена база преполовљена слабијим и периферним клијентима, чији је процес модернизације успорен, али који желе да побољшају своју неизвесну позицију. Они ће бити надограђени само када њихове производне снаге буду преуређене на начин који одговара тражењу глобалног либералног система. Само тако и на тај начин могу постати део ЕУ и НАТО. Види: Ivan Ivekovic, “Modern Authoritarian Ethnocracy: Balkanisation and the Political Economy of International Relations”, in: *Scramble for the Balkans, Nationalism, Globalism and the Political Economy of Reconstruction* (ed. Carl-Ulrik Schierup), Macmillan Press, Hampshire, London, 1999, стр. 72–73.

12) Исто, стр. 72.

13) Dimitrije Boarov, “A Brief Review of Anti-inflation Programs, the Curse of Dead Programs”, *New Digest Agency*, No. 29, vol. 13 April 1992.

14) Michel Collon, *Poker menteur, Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, EPO, Brussels, 1998, стр. 314.

15) Весна Станковић Пејновић, „Нестајање Југославије на тржишту глобалног капитала”, *Социолошки преглед*, вол. 52, бр. 4, 2018, стр. 1477.

рата је постојао ривалитет између Немачке и Америке што објашњава и дугорочност конфликта. Ипак, многи аналитичари сматрају да су Америка и Немачка оформиле неки облик савеза против Русије, али и Француске и Велике Британије које су у тој кризи имале подређену улогу. Савез је био временски ограничен јер су након Хладног рата западне силе биле релативно уједињене, али након што су изгубиле заједничког непријатеља, постале су супарници.¹⁶ Велика Британија је сматрала да Немачка не жели да „европеизује” себе, већ да германизује Европу.¹⁷ САД су биле савезник Немачке у намери да контролишу Русију са заједничким циљем, спречавања или повратка на власт комунизма или успона националистичког крила руске буржоазије. Ипак, примарни циљ САД-а је био контрола Немаца. Бон је такође водио дуалну политику јер је Немачкој била потребна америчка војна сила за успостављање доминације у источној Европи, иако је дугорочно, њен циљ био да постане независна војна сила.¹⁸ Суштина немачке стратегије била је поново успостављање статуса економске суперсиле базиране на обликовању „немачке Европе”. Како се економска криза продубила током 80-тих година 20. века, локалне политичке елите у републикама су свој легитимитет налазиле у етницитету и националној традицији. У име „демократије”, везе клијентелизма су постале ефикасно средство за ауторитарно-популистичку политичку мобилизацију у складу са етницитетом, нацијом, регијом и религијом.¹⁹

Светска банка и ММФ, којим доминирају САД, су крајем 1980-их инсистирали да Југославија убрза своје прокапиталистичке реформе које су продубиле кризу и убрзале распад индустријског сектора.²⁰ Овај процес је пратио парцијално уништавање југословенске социјалне државе

16) Michel Collon, *Poker menteur, Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, нав. дело, стр. 186.

17) Stefan Eggerdinger, *Grossdeutschland auf dem Balkan*, Munich, 1994, стр. 6.

18) Michel Collon, *Poker menteur, Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, нав. дело, 328

19) Mary Kaldor, “Yugoslavia and the New Nationalism”, *New Left Review*, no. 197, 1993, стр. 96–112.

20) Након иницијалне фазе макроекономске реформе 1980. године, индустријски раст у периоду 1980–2008. године пао је на 2,8 %, па на 0% 1987–1988, па на -10 % до 1990. године. Цене су расле, а реалне зараде су срушене за 41% у првих шест месеци 1990. године. Види: World Bank Report, *Yugoslavia—Industrial Restructuring Study: Overview, Issues and Strategy for Restructuring*. World Bank Group, Washington, DC. June 26, 1991, стр. viii.

са свим предвидивим друштвеним последицама. У јесен 1989. године као услов новог пакета финансијске помоћи, Југославија је прихватила економске реформе, укључујући нову девалвирану валуту, замрзавање плата, смањење социјалних давања и елиминацију друштвених предузећа, којима су управљали радници.²¹ Наметнутим мерама штедње ММФ-а, економија се усмеравала ка неолибералној „шок терапији”, приходи централне владе су опали, а пореска оптерећења су порасла.²²

Стране интервенције су осмишљене како би се произвели сукоби које су западне силе осудиле, али као погодан изговор за отворену интервенцију у грађанским ратовима. Иза поновљених интервенција у југословенској кризи, постављени су дугорочни стратешки планови за целу Европу. Као део овог плана, Немачка и САД су првобитно одлучиле да створе нови „балкански ред”, заснован на тржишној организацији, економији и парламентарној демократији и дефинитивном уништењу социјализма на Балкану.²³ Такође, западне земље су под изговором да „подстичу демократију”, охрабрујући независност Хрватске и Словеније, тежале разбијању Југославије на мале и нестабилне земље чиме је отворен пут за „реколонизацију” Балкана. САД нису криле да имају стратешки и хуманитарни интерес у региону.²⁴ Амерички империјализам увек тежи успостави хегемоније под слоганом „непријатељ је свуда” и само америчка политика је „политички коректна”, и њено спровођење је нужно, ако и треба и силом.²⁵ Нове империјалистичке снаге у Европи су користиле синтагму „права народа да се изборе за своје интересе” како би поделили супротне стране, односно земље које се супротстављају њиховим плановима и доминацији. У „праву народа” се крије „право” земље која није више суверена и не господари својим

21) Sean Gervasi, “Germany, the US, and the Yugoslav Crisis”, *Covert Action*, 43, Winter 1992–1993, стр. 42–43.

22) Michael Parenti, *To Kill a Nation: The Attack on Yugoslavia, Contrary Notions, Against Empire*, нав. дело.

23) National Security Decision Directive, “United States Policy toward Yugoslavia”, The White House, Washington D.C., March 14, 1989.

24) Warren Christopher, *Frankfurt Allgemeine Zeitung*, 17.2.1994. у: Michel Collon, *Poker menteur: Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, нав. дело, стр. 45

25) Communiqué du North Atlantic Cooperation Council, 20.12.91, USIS, ambassade des USA, Bruxelles, *Le Monde Diplomatique*, novembre 1991, 21.

унутрашњим пословима. Иза те фразе крије се предаторска особина империјализма. Зато је и важна Марксова теза да покорена маса има права на „самоопредељење”, што може бити темељни оквир за борбу против империјализма.

Немачка је слоган „самоопредељења” користила за сопствену доминацију над будућим вазалним државама јер је након Мастрихта преузела контролу над Европом, економски, социјално, војно. Велики део југословенске индустрије је био базиран на немачкој производњи. Преко 150 немачких корпорација је било активно у Словенији и контролисало је 70% трговине. Немачка је контролисала 40% хрватске трговине, и 35% страних инвестиција је долазило из Немачке. Немачки капитал је подупирао и подстицао Колову владу да уништи Југославију.²⁶ Кад је избило супарништво између Немачке и САД-а, партнера који су уништили Југославију, постигнут је договор о подели интересних сфера. Оформљен је савез у којем су САД очекивале да Немачка помогне у управљању не само западноевропским, већ и источноевропским пословима. На тај начин Немачка је САД-у постала „партнер у вођству”. Ова блиска веза повезује Америку са визијом Немачке која се заснива на ширењу ЕУ на Исток, немачком вођству у Европи и новој подели рада у Европи.²⁷

2. „ЛИДЕРСТВО САД” У РУШЕЊУ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Под маском „европске моћи” САД су тежиле да успоставе доминацију у Европи кроз три фазе: почетно оклевање мешања у примарно европски проблем, покушај дипломатског решења, и оружану интервенцију.²⁸ Ричард Холбрук, (*Richard Holbrooke*) помоћник државног секретара за европска питања, говорећи о систему колективне безбедности, укључујући и НАТО, тврдио је да „САД мора предводити у креирању сигурносне архитектуре и тиме стабилизovati целу Европу

26) Michel Collon, *Poker menteur, Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, нав. дело, стр. 86–87, 149.

27) Sean Gervasi, “Why Is NATO In Yugoslavia”?, нав. дело.

28) Paul Shoup, *The Disintegration of Yugoslavia and Western Foreign Policy in the 1980s*, Centre for South-East European Studies, School of Slavonic and East European Studies/University College London, 18–19 June 2004.

и бивше совјетске сателите у централној Европи.”²⁹ Званична америчка политика била је усмерена ка интеграцији читаве Европе у оквиру западног политичког и економског система кроз „америчко лидерство”. Такав став је представљао део реторике о укључивању бивших социјалистичких земаља у нову империју као капиталистички обликованих институција и усмерених ка парламентарној демократији. Зато је Холбрук истицао неопходност ширења НАТО-а, посебно у централној Европи, као фактора „стабилности” Европе, јер је „ширење НАТО-а суштинска последица подизања Гвоздене завесе”.³⁰ Распадом Совјетског Савеза, 1989. године, САД су биле у прилици да прошире зону војне хегемоније на Источну Европу преко НАТО-а и на некада неутралну Југославију.

ЦИА је 1990. године³¹ предвиђала да ће се европске силе залагати за очување југословенског интегритета, али и прихватати њен распад. Владе западне Европе делиле су наду Вашингтона да ће трансформација Југославије бити мирољубива, али нису пружале финансијску подршку. У великој мери неуспешно, неки од чланова америчке администрације³² подржавали су очување територијалног интегритета Југославије. Тако је амерички државни секретар Џејмс Бејкер, (*James Baker*) 1991. године на берлинском Аспенском институту тражио од чланова Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) да се учини све како би се сачувало јединство држава источне Европе.³³ САД су годину дана раније претиле да ће прекинути финансијску помоћ ако се у Југославији не одрже избори 1990. године у републикама,

29) Richard Holbrooke, “America, A European Power”, *Foreign Affairs*, Vol. 74, No. 2 Mar. – Apr., 1995, стр. 39.

30) Исто, стр. 43.

31) Yugoslavia transformed, National Intelligence Estimate, 1 October 1990. code F-1995-00796, Internet, http://www.foia.cia.gov/browse_docs.asp?doc.

32) Амерички амбасадор у Београду Ворен Цимерман, државни подсекретар Лоренс Иглбергер, амерички амбасадор у Југославији крајем 70-тих; и саветник за националну безбедност Брент Скоукрофт, војни аташе у Београду раних 60-их. Они су представљали „про-српски лоби” у Бушовој администрацији, који је такође био повезан са Југославијом и њеним политичким и економским интересима. Видети: Ben Cohen, George Stankovski (eds.), *With No Peace to Keep: United Nations Peacekeeping and the War in the Former Yugoslavia*, Grainpress Ltd., London, 1995, стр. 149; Jane M. O. Sharp, *Anglo-American Relations and Crisis in Yugoslavia*, Paris, 1999, стр. 16.

33) Thomas L. Friedman, “Soviet Aid Plans Outlined by Baker”, *New York Times*, 19 June, 1991, A13.

а не на савезном нивоу. Амерички лидери, преко Националног фонда за демократију, лобистички су подупирали конзервативно сепаратистичке политичке групе, представљајући их медијима као „про-западне” и као „демократску опозицију”. У Конгресу је 1991. године изгласан Закона о издвајањима за иностране операције којим је предвиђена помоћ само за одвојене републике, али не и за југословенску владу. Такође, према Одлуци америчке националне безбедности, америчка политика према Југославији означена је као „трајно осетљива”, и требала је да буде усмерена на „мирну револуцију” како би се срушиле комунистичке владе док не се „реинтегришу земље Источне Европе у орбиту светског капиталистичког тржишта”.³⁴

Планирано уништавање Југославије од америчке стране је видљиво у Меморандуму Националног савета америчке обавештајне службе из 31. октобра 1988. године под називом „Извештај о осећају заједништва у Југославији”³⁵ који је написао Мартин ван Хувен³⁶ (*Martin van Hooven*), национални обавештајни официр за Европу, износећи мишљење обавештајне заједнице да је мало вероватно да се Југославија неће распасти.³⁷ Највећи проблем за ЦИА у Југославији била је „де-титоизација” Федерације. Из меморандума је видљиво да се на југословенско подручје гледало као искористиво тржиште, уз претпоставку да би подељене републике лакше постале део НАТО и ЕУ. Америчке безбедносне агенције су одлучиле да ће северне католичке, западне и релативно просперитетне републике, Хрватска и Словенија бити прве које ће изаћи из Југославије. Америчко оружје и плаћеници подупирали су Хрватску против ЈНА која је од 1988. године сматрана главном препреком за нацрте НАТО-а. Операција „Олуја” добила је тајну подршку од НАТО-а и обавештајних служби САД, Британије и Немачке. За Американце, Југославија је послужила као објекат раздора између Француске и Немачке,

34) National Security Decision Directive 54, “United States Policy Toward Eastern Europe”, SECRET, the White House, Washington, September 2, 1982.

35) National Intelligence Council, “Sense of the Community” Report on Yugoslavia, <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP91B00776R000400140024-7.pdf>.

36) Ван Хувен је члан корпорације РАНД, истраживачког центра у Пентагону који је развио многе сценарије за нуклеарни рат, укључујући термонуклеарне мега-смрти на глобалном нивоу.

37) Wayne Madsen, “The Destruction of Yugoslavia: A Template for America’s Future”, *Strategic Culture Foundation*, 2016, Internet, <https://www.strategic-culture.org/news/2016/08/17/destruction>.

са намером да ослабе ЕУ и поново успоставе превласт НАТО у Европи као супротност „европској безбедности”, а да се не угрози Атлантски савез.³⁸ Једна од америчких стратегија одржања превласти у свету је било инсталирање НАТО и полицијске контроле на Истоку Европе под објашњењем да се морају контролисати „безбедносни” проблеми на Истоку Европе.³⁹ На британско-америчком самиту 1984. године започето је уништење „српски доминирани” Југославије. Тада је усвојена тзв. „Реганова доктрина”, којом се многе ингеренције, до тада искључиво у домену ЦИА-е, пребацују на невладине организације, које спроводе њене циљеве. Иако „независне и невладине”, оне су финансиране непосредно од америчке владе. У то време је формиран пројекат „Балканска Иницијатива” при америчком Институту за Мир и „невладина” организација УСАИД, специјализована за „ненасилно” рушење система. Након тог самита, створено је још сличних паравана ЦИА агенција или фондација као што су: ОТИ, НЕД, Карнеги фондација, СОРОС, КАНВАС, ИРИ.⁴⁰ САД и западне земље су пружале финансијску, дипломатску, политичку и војну подршку покретима који су се залагали за отцепљење.⁴¹ „Услугу” коју су амерички званичници очекивали за своју великодушност, Мадлин Олбрајт (*Madeleine Albright*) пренела је челницима Отпора: „Желимо да Милошевић сиђе власти, и из Србије оде на суђење у Хаг.”⁴²

Према неким проценама 2000. године у СРЈ постојало је око 13,281 регистрованих невладиних организација⁴³ и

38) Pierre Hastel, *Alerte*, March 1993, стр. 16 у: Michel Collon, *Poker menteur, Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, нав. дело, стр. 234.

39) Michel Collon, *Poker menteur, Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, нав. дело, стр. 191.

40) Miodrag Novaković, „Evo kako je Srbima podmetnut Otpor!”, *Intermagazin*, 2017, Internet, <http://www.intermagazin.rs/evo-kako-je-srbima-podmetnut-otpor/>.

41) Пред изборе 2000. у СРЈ, САД су опозиционим партијама дале 35 милиона долара, а ЕУ још 6 опозиционим медијима. Немачка је дала скоро 9 милиона долара Видети: George Jahn, „U.S. Funding Yugoslavian Reformers,” *Associated Press*, September 29, 2000. „Вреће новца су доношене годинама”, речи су новинара блиског западним обавештајним службама. Видети: Tim Marshall, *Igra senki*, Samizdat B92, 2005. Постоје и процене да је у дестабилизацију Југославије Америка уложила преко 100 милиона долара. Види: Jared Israel, „Is the Balkans the new Latin America?”, *The Monitor*, August 9, 2000.

42) Roger Cohen, „Who Really Brought Down Milosevic?”, *New York Times Magazine*, November 25, 2000, Internet, <https://www.nytimes.com/2000/11/26/magazine/who-really-brought-down-milosevic.html>.

43) USAID, *The 2000 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia*.

300 приватних радио станица.⁴⁴ Док је НДИ (Национални демократски институт) блиско сарађивао са српским опозиционим странкама, ИРИ (Међународни републикански институт) је своју пажњу усмерио на Отпор. Консултантски финансирани од стране САД-а одиграли су кључну улогу у готово сваком аспекту анти-Милошевићевог напора, вођењу анкета, обуци хиљада опозиционих активиста и помоћи у организовању посебно важног упоредног бројања гласова.⁴⁵ Отпор, политички покрет и делимично друштвени клуб, окупљао је око 70.000 људи⁴⁶ који су довели до Милошевићевог колапса, ненасилним методама деловања. Оснивачи Отпора⁴⁷ су подучавани методама америчког специјалисте за смене режима Џина Шарпа (*Gene Sharp*) оснивача Института Алберт Анштајн (*Albert Einstein Institute*) у Кембриџу, и других специјалиста америчке владе за тзв. „меке пучеве”, америчких обавештајних оперативаца, укључујући специјалисте за изборне процесе и стручњаке за креирање имиџа и односе са јавношћу. Отпоровом операцијом свргавања Милошевића координирао је амерички амбасадор у Србији Ричард Мајлс, (*Richard Miles*) стручњак за смене режима. Правила понашања Отпора следила су упутства базирана на књизи Џина Шарпа *Од диктатуре до демократије: Концептуални оквир за ослобођење*. Према Шарпу кључни принцип побуне није етика и није повезана са пацифизмом већ са сломом државне власти, кроз слабљење послушности грађана и кључних установа друштва.⁴⁸ Отпор је био повезан са америчком агенцијом за „обавештајно саветовање” Стратфор, познате као „ЦИА у сенци” због својих корпоративних клијената попут Локид Мартина, Нортроп Грумана, Рајетона и америчких владиних агенција као што су Одељење за унутрашњу безбедност и Војно-обавештајна

USAID Bureau for Europe and Eurasia, Office of Democracy and Governance, Washington, DC 2001, стр. 197.

44) Gordon Bardos, “Yugoslavia” in: *Nations in Transit 2001: Civil Society, Democracy, and Markets in East Central Europe and the Newly Independent States*, (eds. Adrian Karatnycky, Alexander Motyl, Amanda Schnetzer), Freedom House, New York, 2001, стр. 424.

45) Michael Dobbs, “U.S. Advice Guided Milosevic Opposition”, *The Washington Post*, December 11, 2000, Internet, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2000/12/11/us-advice-guided-milosevic-opposition/ba9e87e5-bdca-45dc-8aad-da6571e89448/?>.

46) Roger Cohen, “Who Really Brought Down Milosevic?”, нав. дело, стр. 35.

47) У Отпору је Слободан Хомен био задужен за међународне контакте, Срђа Поповић за људство, Иван Андрић за слогане и маркетинг, и Предраг Лецић за транспортовање материјала.

48) Roger Cohen, “Who Really Brought Down Milosevic?”, нав. дело, стр. 34.

агенција. Слободан Хомен, један од оснивача Отпора, је истицао да је Отпор имао велику финансијску помоћ од западних НВО, али и неких западних владиних организација. Отпор је такође примао значајну тајну помоћ, чији износ никада није у потпуност обелодањен.⁴⁹ Отпор је добио 41 милион долара од америчке владе коју је одобрио Конгрес за кампању „изградње демократије” у Србији.⁵⁰ Амерички званичници су уверили опозиционе медије да „не брину колико троше” јер ће добити довољно средстава,⁵¹ не само у готовини, већ и кроз опрему за емитовање у опозиционим медијима.⁵² Иза привидне спонтаности уличних протеста којима се присило Милошевића да поштује резултате жестоко оспорених председничких избора 24.9.2000. године налази се стратегија чије су спровођење извели активисти НВО уз активну помоћ западних саветника и аналитичара.

Кад је директор ЦИА-е Тенет (*George John Tenet*) посетио Бугарску у августу 2000. године, бугарског председника, обавештајне и војне званичнике,⁵³ разговарало се о подели Црне Горе и Србије.⁵⁴ Тенет је тражио да се дозволи оснивање ЦИА центра у Софији за подршку југословенској опозицији, у највећој мери за активисте Отпора, док је други центар основан у Букурешту.⁵⁵ Свргавање Милошевићеве владе је била једна од главних намера Тенета, кроз „машину за преврат” под окриљем обавештајних служби. Само неколико дана пре државног удара, председник Милошевић је, у обраћању нацији, упозорио да је ДОС инструмент западне кампање за наметање неоколонијалне контроле над Југославијом. Према његовим речима, оне

49) Од краја 1999. од скоро 3 милиона долара које је НЕД донирао, Отпор је био највећи корисник, а УСАИД је Отпору дао 25 милиона долара. Међународни републикански институт (ИРИ), је невладиним организацијама дао 1,8 милиона долара, велик део Отпору. У: Roger Cohen, “Who Really Brought Down Milosevic?”, нав. дело.

50) Vilijam Engdal, „Kreator srpskog 'Otpora' Srđa Popović dobio zadatak da sruši neposlušnog Orbana”, *Webtribune*, 3.10.2017, Internet, <http://webtribune.rs/vilijam-engdal-upozorava-kreator-srpskog-otpora-srda-popovic-dobio-zadatak-da-srusi-neposlusnog-orbana/>.

51) Steven Erlanger, “Milosevic, Trailing in Polls, Rails Against NATO”, *New York Times*, September 20, 2000.

52) Tim Marshall, *Igra senki*, нав. дело, стр. 178.

53) “Bulgaria – US – CIA Director’s Visit”, BTA (Sofia), August 15, 2000. у: Roger Cohen, “Who Really Brought Down Milosevic?”, нав. дело, стр. 254.

54) “CIA Director’s Forthcoming Visit”, BTA (Sofia), August 14, 2000, у: Roger Cohen, “Who Really Brought Down Milosevic?”, нав. дело, стр. 267.

55) Jared Israel, “The Balkans are Latin America for CIA”, *Monitor*, Sofia, August 9, 2000.

нације које су дошле под утицај западних сила, „убрзо постају осиромашене на начин који уништава сваку наду за праведније и људске друштвене односе”. Надаље, како је истицао, у источној Европи, постоји „велика подела на сиромашну већину и богату мањину, и под ДОС-ом, та слика ће се и нама десити јер ће се јавна и друштвена имовина трансформисати у приватну имовину у власништву странаца”.⁵⁶ Западно спонзорство државног удара 2000. године била је инвестиција, од које су мултинационалне компаније профитирале. Раздвојене, Србија и Црна Гора су изгубиле независност и контролу над својим економијама у корист америчких и западноевропских интереса. Југославија је постала лабораторија у којој су се усавршавале технике субверзије. Протест из 2000. године послужио је као шаблон за „обојене” револуције у којима су се успоставиле флексибилне владе у Грузији, Украјини и Киргистану, Авганистану и Ираку, а многе технике су се користиле у мањим размерама у Венецуели и Зимбабвеу.⁵⁷ Како наводе поједини аутори, стравична страстишта легитимне државе Југославије постале су „образац” фрагментације земље уз подршку америчких председника, британских господара и немачких индустријалаца.⁵⁸

3. НЕМАЧКА ТЕЖЊА ЗА ДОМИНАЦИЈОМ

Од самог почетка југословенске кризе, Немачка, подржавана од стране Аустрије, Мађарске и Данске су тајно подржавале и охрабривале словеначке и хрватске сепаратистичке тежње.⁵⁹ Немачки парламентарци су тражили од владе признање Словеније и Хрватске у јуну 1991. године, а већ 24.8.1991. године, немачки министар иностраних послова Геншер (*Hans Dietrich Genscher*) претио је признањем нових држава „ако се крвопролиће настави и политика остварује силом, а ЈНА не заустави”.⁶⁰ Главни циљ немачке стратегије

56) „Обраћање нацији председника Милошевића,” *Танјуг*, Београд, 3. октобар, 2000.

57) Gregory Elich, *Strange Liberators: Militarism, Mayhem, and the Pursuit of Profit*, Llumina Press, Coral Springs, 1999, стр. 200.

58) Phil Butler, “How Yugoslavia was Syrianized 25 years ago”, нав. дело.

59) Susan Woodward, *Balkanska tragedija: haos i raspad posle hladnog rata*, Filip Višnjić, Београд, 1997, стр. 159.

60) Michael Libal, *Limits of Persuasion, Germany and the Yugoslav Crisis, 1991–1992*, Praeger, Westport, Conn. and London, 1997, стр. 39.

била је обнова статуса суперсиле стварањем германизоване Европе и овладавањем великог европског тржишта кроз доминацију целокупног центра европског континента (*Mitteleuropa*). Како би остварио циљ приступа Блиском истоку и његовој нафти, Бон је морао разјединити Југославију.⁶¹ Брзина којом је Немачка признала и подржала независност Словеније, Хрватске, БиХ и Косова и Метохије, сведочи о тежњи Немачке за доминацијом над целим Балканом. Према речима баварског министра унутрашњих послова,⁶² канцелару Колу (*Helmut Kohl*) је 1992. године успело нешто што није ни цару Вилхелму ни Хитлеру. Кол је отворено изјавио да „за Немце, Европа није само политичко питање, већ есенцијално питање немачке судбине”. Немачка је тежила контроли Европе економски, политички, војно: да би се, у перспективи супротставила свом главном непријатељу, САД⁶³ под слоганом „демократије” и „слободе”. Бон је спроводио сценарио из 1930. године стварајући ситуацију у којој се сви боре против свакога.⁶⁴

Од 1979. до 1982. године шеф Федералне обавештајне службе био је Клаус Кинкел (*Klaus Kinkel*), који ће 13 година касније постати министар иностраних послова и имати значајну улогу у разбијању Југославије. Његов главни циљ је успостава контаката и припрема за сарадњу „комуниста” у Загребу који су били све мање комунисти, а све више истицали свој националистички дискурс, предвођени Стевом Крајачићем, и екстремном десницом хрватског покрета из иностранства. Сматра се да је у Југославији деловало око 100 немачких агената.⁶⁵ Иако су тајне службе припремале разбијање Југославије, оне нису биле ништа више од обичних егзекутора јер су велике економске силе доносиле одлуке. Немачке тежње је Штраус (*Franz Joseph Straus*), један од најважнијих послератних немачких политичара, описао речима: „Прво

61) Michel Collon, *Poker menteur, Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, нав. дело, стр. 204.

62) Исто, стр. 83.

63) Stefan Eggerdinger, “Stretbarer Materialismus”, *The Observer*, 17.9.1995.

64) Michel Collon, *Poker menteur, Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, нав. дело, стр. 91.

65) Erich Schmidt-Eenboom, *Der Schattenkrieger; Klaus Kinkel und der BND Gebundenes Buch*, Econ, Düsseldorf, 1995.

економија, после политика, па војна доминација.”⁶⁶ Најмање 6 месеци пре оружаног сукоба, Немци су снабдевали оружјем Хрватску преко Италије, Мађарске и Чехословачке, а Бон је извезао наоружања у Хрватску у вредности од 320 милиона, а у Босну 6 милиона.⁶⁷ Војни саветници су долазили у Словенију и Хрватску, посебно из Немачке и Аустрије. Немачки инструктори су се борили против ЈНА.⁶⁸

Бон је 1991. године прекинуо повлашћену трговину са Југославијом, блокирајући кредите, а отварајући их сецесионистичким републикама. Те две комбиноване мере допринеле су финалном колапсу, давно пре признања Хрватске и Словеније. Интерес Немачке за Хрватску се базирао на приступу Медитерану преко Сплита и Ријеке, чиме би се остварила тежња о контроли Балтика и Медитерана, али и приступу залихама боксита, и овладавањем над поморском индустријом.⁶⁹ Немачка буржоазија је тежила проширењу свог економског на политички утицај. Немачка је слоган „самоопредељења” користила за сопствену доминацију над будућим вазалним државама јер је након Мастрихта преузела контролу над Европом, економски, социјално, војно. Велики део југословенске индустрије је био базиран на немачкој производњи. Преко 150 немачких корпорација је било активно у Словенији и контролисало је 70% трговине. Немачка је контролисала 40% хрватске трговине, а 35% страних инвестиција је долазило из Немачке.

4. МЕЂУНАРОДНА ЗАЈЕДНИЦА У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ КРИЗИ

Оно што се назива међународна заједница је, између осталог, трговинско удружење влада у коме свака држава жели да сачува своје прерогативе и заштити своје интересе. Међународна заједница се може сматрати картелом, чије чланице настоје да деле и чувају вредност њиховог заједничког

66) Према: Michel Collon, *Poker menteur; Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, нав. дело, стр. 85.

67) Dorothea Razumovsky, “Serbia müssen sterben”, *Frankfurt Allgemeine Zeitung*, Berlin, 1994.

68) Gregory Elich, “The CIA’s Covert War”, *Covert Action Quarterly*, Fall/Winter, April–June 2001, стр. 19–24.

69) Dorothea Razumovsky, “Serbia müssen sterben”, нав. дело.

производа: суверенитет. С једне стране је међународна заједница званично истицала спровођење западне посвећености у општем хуманитарном наративу демократије, мултикултурализма и људских права, а са друге су видљиве геополитичке борбе западних сила за сфере утицаја који су подржавали своје омиљене епигоне међу новим балканским „моћницима”.⁷⁰ Међународне организације и њихова радна тела, као што је ОЕБС, Европска комисија, Европски парламент, НАТО и УН су били део југословенске кризе. Ставови појединих чланова ових тела су се разликовали, одражавајући званичну политику својих држава или политичких партија. До почетка војних сукоба у Југославији, постојао је консензус ових међународних организација да Југославија треба бити сачувана, демократски изграђена. У великој мери ЕК је покушала да сачува територијални интегритет Југославије кредитима.⁷¹ Ипак, њихов утицај био је ослабљен недостатком јединства јер су Британија и Француска желеле да одрже југословенско јединство, подржавајући ставове Србије о преобликованој федерацији, док су Немачка и Аустрија због историјских, верских и културних веза са Словенијом и Хрватском, биле наклоњене амбицијама тих држава за самоодређењем унутар неке врсте лабаве конфедерације.⁷²

Европска комисија је 9. априла 1991. године, тражила очување територијалног интегритета Југославије, уз обећање о придруженом чланству након што Југославија реши своје унутрашње проблеме.⁷³ Што се тиче ОЕБС-а, неколико дана пре словеначке и хрватске декларације о независности, на састанку министара иностраних послова ОЕБС-а 19. и 20. јуна 1991. године у Берлину, прихваћени су „механизми брзих

70) О томе опширније видети: Will Kymlicka, *Multikulturalno грађанство*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2003.

71) Председник ЕК Жак Делор је обећао да ће затражити 4,5 милијарди долара помоћи ЕК ако Југославија приступи политичким реформама. Дан пре проглашења независности Словеније и Хрватске, 24. јуна 1991. године, ЕК је дала Југославији 1,5 милијарди марака кредита. Европска инвестициона банка је обећала кредит од 1,5 милијарди марака У: Judy Dempsey, “Yugoslavia Seeks \$4.5bn to Help Its Economic Reforms”, *Financial Times*, 23 May 1991.

72) Leonard Cohen, *Broken bonds: the disintegration of Yugoslavia*, Westview Press, Boulder, Colorado, 1993, стр. 215, 229.

73) Klaus Peter Zeitler, *Deutschlands Rolle bei der völkerrechtlichen Anerkennung der Republik Kroatien unter besonderer Berücksichtigung des deutschen Außenministers Genscher*, Tectum-Verl, Marburg, 2000, стр. 124.

интервенција” ако заједничка безбедност буде угрожена.⁷⁴ Када се ОЕБС укључио у „југословенску кризу” то је била прилика да се потврди као главна институција безбедности у Европи и да докаже своју независност од Америке.⁷⁵ Сви учесници су сматрали да треба подржати уједињену Југославију као демократску и федералну државу, иако је Геншер истицао да је укључено и право сецесије по југословенском Уставу из 1974. године.⁷⁶

Током првих месеци пре рата, НАТО и ОУН су пратиле ситуацију у Југославији упозоравајући да би криза могла дестабилизovati регион. ОУН је била једина међународна организација коју су све стране у југословенском конфликту прихватиле као непристрасног посредника у сукобу. Уз подршку Велике Британије и Француске, САД је почетком децембра 1991. чак предложила посебну резолуцију Савета безбедности ОУН-а захтевајући да Немачка престане тражити признање Словеније и Хрватске. Геншер је успео да промени став перспективе Француза која од тада више није подржавала позицију САД-а.⁷⁷ У исто време, Геншер је упозорио Америку да не користе ОУН за „уништавање” европских акција за мир. Од почетка кризе, ОУН је позвала на немешање у унутрашње послове Југославије. Генерални секретар ОУН-а се успротивио признању Словеније и Хрватске и осудио немачку намеру да призна независност, називајући је као „лудим кораком”.⁷⁸

Напоре у решавању кризе подржао је и Савет безбедности ОУН-а позивајући се на Поглавље 7 Повеље ОУН уз став да је југословенски конфликт постао „директна претња међународном миру и безбедности”. Савет безбедности УН је 25. септембра 1991. године донео прву од 67 резолуција, број 713, која је одредила потпуни ембарго за све испоруке оружја и војне опреме Југославији.⁷⁹ У другој половини 1991. године НАТО се почео бавити југословенским сукобом сматрајући

74) Исто, стр. 116.

75) Lawrence Freedman (ed.), *Military intervention in European conflicts*, Blackweel, Oxford, 1994, стр. 7.

76) Hans-Dietrich Genscher, *Erinnerungen*, Siedler Verlag, Berlin, 1995, стр. 934.

77) Hans Dietrich Genscher, *Rebuilding a House Divided: A Memoir by the Architect of Germany's Reunification*, Broadway Books, New York, 1998, стр. 512–513.

78) Wortlautauszüge des Briefes von Genscher an Pérez de Cuéllar, DPA, 15 December, 1991.

79) UN Security Council Resolution 713/1991. *Europa Archiv* 21/1991, S. D 550.

да безбедност држава НАТО-а зависи од безбедности свих других држава у Европи.⁸⁰ Земље чланице НАТО-а 4. јуна 1992. су прихватиле Декларацију из Осла по којој је дозвољено да НАТО, на захтев ОЕБС-а или ОУН-а, може војно да интервенише ван територије њених држава чланица.

ЗАКЉУЧАК

Југославија је била јединствена независна и мултиетничка, иако несавршена федерација, врста политичког и економског моста у Хладном рату. То није било прихватљиво за ЕУ, посебно ново уједињену Немачку, која је тежила да доминира својим „природним тржиштем”, посебно у Хрватској и Словенији. Два пута у последњих 60 година 20 века, Немачка је интервенисала у Југославији – војно 1941. и дипломатски 1991. и два пута довела до рата, смрти и уништења међу Јужним Словенима. На крају, америчка политичка и војна интервенција 90-тих година XX века је неповратно променила ток догађаја и историју.⁸¹ У Мастрихту 1991. године је склопљен тајни договор; Немачка је признала Хрватску, а Југославија је била осуђена на пропаст. САД су интервенисале да Светска банка не одобри кредите посрнулој југословенској економији и да НАТО буде успостављен као извршилац мира. Према Холбруковом мишљењу међународна заједница је пропустила пет важних чињеница: погрешно тумачење балканске историје која је сматрала да су етнички сукоби превише стари и укорени да би их спречили спољни фактори; губитак стратешког значаја Југославије након завршетка Хладног рата; тријумф национализма над демократијом као доминантне идеологије посткомунистичке Југославије; оклевање Бушове администрације да предузме још једну војну обавезу након рата у Ираку 1991. године и америчке одлуке да укључе НАТО уместо збуњеног и пасивног европског одговора.⁸² На

80) Klaus Peter Zeitler, *Deutschlands Rolle bei der völkerrechtlichen Anerkennung der Republik Kroatien unter besonderer Berücksichtigung des deutschen Außenministers Genscher*, нав. дело, стр. 155–157.

81) Raju G. C. Thomas, “Making War, Peace, and History”, in: *Yugoslavia Unraveled: Sovereignty, Self-Determination, Intervention* (ed. Raju G. C. Thomas), Lexington Books, Lanham and Oxford, 2003.

82) Richard Holbrooke, *To End a War: The Conflict in Yugoslavia – America’s Inside Story – Negotiating with Milosevic*, Modern Library, New York, 1999, стр. 189.

Холбрукову листу Бил Клинтон (*Bill Clinton*) је додао шести фактор: неки европски лидери нису желели муслиманску државу на Балкану, бојећи се да може постати основа за извоз екстремизма.⁸³

Широко распрострањена перцепција „поремећаја након Хладног рата”, је одговарајући модел приказа балканске кризе 90-тих година. За субрегионалне комплексе као што је Балкан, Хладни рат је пружио релативно стабилан стратешки контекст, осећај смера дефинисан међународним усклађивањем, могућност развоја под спонзорством великих сила, и оквир за идентитет са идеолошким подлогама изван граница крви и тла.⁸⁴ Крај Хладног рата је дестабилизовао Југославију која је изгубила спољне непријатеље који би допринели да се унутрашње разлике маргинализују, док је истовремено изгубила и важност коју је имала у време Хладног рата.⁸⁵ Од распада Совјетског Савеза, Југославија више није била користила Западу који није морао поштовати Хелсиншки споразум као гаранта постојећих државних граница у Европи.⁸⁶ Главни проблем Југославије је била страна интервенција у унутрашњим пословима земље. Две западне силе, САД и Немачка, намерно су дестабилизовале и потом уништиле Југославију.

Завршетак Хладног рата од 1989. године довео је до отварања нових перспектива за активизам великих сила, а југословенска катастрофа је пружио погодну прилику за тестирање дуготрајних механизма за управљање међународним кризама. Од првих дана борбених деловања у Словенији, активност међународне заједнице је значајно допринела обликовању исхода те је динамика самог сукоба постала императив за неки облик међународног ангажмана. Међународна заједница никада није номинално истицала могућност да се „зараћене стране боре међу собом” иако је својим деловањем све учинила да то постане стварност.

83) Bill Clinton, *My Life*, Knopf, New York, 2004.

84) Craig Nation, *War in the Balkans, 1991–2002*, University Press of the Pacific, Carlisle, August 2003, стр. 77.

85) Vesna Stanković Pejnović, „Распад Југославије”, *Теме*, год. XXXIV, бр. 2, април–јун, 2010, стр. 610.

86) Konferencija o bezbednosti i saradnji u Evropi: Završni akt, 1. avgust 1975, Internet, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/dipl-tradicija/istorijski-diplomatski-dokumenti/37-oeps-75?lang=lat>.

Неспособност локалних актера да разреше бројна значајна разлика и њихов сукоб је изазвао бројна питања, укључујући интегритет Европе, будућност мировних операција ОУН-а и одрживост НАТО-а, и одговорности постхладног статуса америчке суперсиле. У својој тежњи да доминирају светом, као почетне циљеве у Југославији, које нису желели препустити супарницима, САД је тежила стварању система америчких војних база у југоисточној Европи ради боље контроле Европе, Блиског истока и бившег Совјетског Савеза; блокирање приступа ЕУ нафти са Блиског истока и јужних региона бившег Совјетског Савеза, задржавање контроле над овом стратешком сировином за себе; ширење улоге НАТО-а као продужене руке САД-а; минимизирање руског утицаја на Балкану. Мултинационална држава Југославија се распала, делимично, зато што, за разлику од мултинационалних држава Трећег света током Хладног рата, Запад није желео, а Исток није могао да их подржи. Двосмисленост поруке демократизације међународних актера нису својим деловањем учиниле ништа да ограниче само-деструктивни егоизам југословенских етнократа, или блокирају оружани сукоб, управо супротно.⁸⁷

ЛИТЕРАТУРА

„Обраћање нацији председника Милошевића”, *Танјуг*, Београд, 3. октобар, 2000.

Станковић Пејновић Весна, „Нестајање Југославије на тржишту глобалног капитала”, *Социолошки преглед*, вол. 52, бр. 4, 2018, стр. 1476–1500.

Bardos Gordon, “Yugoslavia” in: *Nations in Transit 2001: Civil Society, Democracy, and Markets in East Central Europe and the Newly Independent States*, (eds. Adrian Karatnycky, Alexander Motyl, Amanda Schnetzer), Freedom House, New York, 2001, стр. 418–434.

Boarov Dimitrije, “A Brief Review of Anti-inflation Programs, the Curse of Dead Programs”, *New Digest Agency*, No. 29, vol. 13, April 1992.

87) Craig Nation, *War in the Balkans, 1991–2002*, нав. дело, стр. 123.

- Butler Phil, “How Yugoslavia was Syrianized 25 years ago”, *Modern Diplomacy*, Internet, <https://modern diplomacy.eu/2016/03/04/how-yugoslavia-was-syrianized-25-years-ago/>, 24/02/2019.
- Chossudovsky Michael, “Economic War Crimes: Dismantling Former Yugoslavia, Recolonizing Bosnia-Herzegovina”, *Global Research*, 19 February, 2002.
- Clinton Bill, *My Life*, Knopf, New York, 2004.
- Cohen Ben, Stamkovski George (eds.), *With No Peace to Keep: United Nations Peacekeeping and the War in the Former Yugoslavia*, Grainpress Ltd., London 1995.
- Cohen Leonard, *Broken bonds: the disintegration of Yugoslavia*. Westview Press, Boulder, Colorado, 1993.
- Cohen Roger, “Who Really Brought Down Milosevic?”, *New York Times Magazine*, November 25, 2000, Internet, <https://www.nytimes.com/2000/11/26/magazine/who-really-brought-down-milosevic.html>, 25/04/2019.
- Collon Michel, *Poker menteur, Les grandes puissances, la Yougoslavie et les prochaines guerres*, EPO, Brussels, 1998.
- Communiqué du North Atlantic Cooperation Council, 20.12.91, USIS, ambassade des USA, Bruxelles, *Le Monde Diplomatique*, novembre 1991, 21.
- Dempsey Judy, “Yugoslavia Seeks \$4.5bn to Help Its Economic Reforms”, *Financial Times*, 23 May 1991.
- Dobbs Michael, “U.S. Advice Guided Milosevic Opposition”, *The Washington Post*, December 11, 2000, Internet, [https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2000/12/11/us-advice-guided-milosevic-opposition/ba9e87e5-bdca-45dc-8aad-da6571e89448/?](https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2000/12/11/us-advice-guided-milosevic-opposition/ba9e87e5-bdca-45dc-8aad-da6571e89448/?hpid=hp_hp-top-table-main-milosevic-opposition%3Ahomepage%2Fstory&hpid=hp_hp-top-table-main-milosevic-opposition%3Ahomepage%2Fstory) 24/03/2019
- Eggerdinger, Stefan, “Stretbarer Materialismus”, *The Observer*, 17.9.1995.
- Elich Gregory, “The CIA’s Covert War”, *Covert Action Quarterly*, Fall/Winter, April–June 2001, стр. 19–24.

- Elich Gregory, *Strange Liberators: Militarism, Mayhem, and the Pursuit of Profit*, Llumina Press, Coral Springs, 2006.
- Engdal Vilijam, „Kreator srpskog 'Otpora' Srđa Popović dobio zadatak da sruši neposlušnog Orbana”, *Webtribune*, 3.10.2017, Internet, <http://webtribune.rs/vilijam-engdal-upozorava-kreator-srpskog-otpora-srda-popovic-dobio-zadatak-da-srusi-neposlusnog-orbana/>, 05/05/2019.
- Erlanger Steven, “Milosevic, Trailing in Polls, Rails Against NATO”, *New York Times*, September 20, 2000.
- Freedman Lawrence (ed.), *Military intervention in European conflicts*, Blackweel, Oxford, 1994.
- Friedman Thomas L., “Soviet Aid Plans Outlined by Baker”, *New York Times*, 19 June, 1991, A13.
- Genscher Hans-Dietrich, *Erinnerungen*, Siedler Verlag, Berlin 1995.
- Genscher Hans Dietrich, *Rebuilding a House Divided: A Memoir by the Architect of Germany's Reunification*, Broadway Books, New York 1998.
- Gervasi Sean, “Germany, the US, and the Yugoslav Crisis”, *Covert Action*, 43, Winter, 1992–1993.
- Gervasi Sean, “Why Is NATO In Yugoslavia?”, *Global Research*, June 22, 2015.
- Guskova Jelena, *Istorija jugoslovenske krize 1990–2000*, Izdavački grafički atelje “M,” Beograd, 2003.
- Herman Edward S. “Chomsky Noam”, *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*, Pantheon Books, New York, 1988.
- Holbrooke Richard, “America, A European Power”, *Foreign Affairs*, Vol. 74, No. 2, Mar. – Apr., 1995, стр. 38–51.
- Holbrooke Richard, *To End a War: The Conflict in Yugoslavia – America's Inside Story – Negotiating with Milosevic*, Modern Library, New York, 1999.
- Israel Jared, “Is the Balkans the new Latin America?”, *The Monitor*, August 9, 2000.

- Israel Jared, “The Balkans are Latin America for CIA”, *Monitor*, Sofia, August 9, 2000.
- Ivekovic Ivan, “Modern Authoritarian Ethnocracy: Balkanisation and the Political Economy of International Relations”, in: *Scramble for the Balkans, Nationalism, Globalism and the Political Economy of Reconstruction* (ed. Carl-Ulrik Schierup), Macmillan Press, Hampshire, London, 1999.
- Jahn George, “U.S. Funding Yugoslavian Reformers”, *Associated Press*, September 29, 2000.
- Kaldor Mary, “Yugoslavia and the New Nationalism”, *New Left Review*, no. 197, 1993, стр. 96–112.
- Konferencija o bezbednosti i saradnji u Evropi: Završni akt, 1. avgust 1975, Internet, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/dipl-tradicija/istorijski-diplomatski-dokumenti/37-oeps-75?lang=lat>, 03/05/2019.
- Will Kymlicka, *Multikulturalno građanstvo*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2003.
- Libal Michael, *Limits of Persuasion, Germany and the Yugoslav Crisis, 1991–1992*, Westport, Conn. and London: Praeger, 1997.
- Madsen Wayne, “The Destruction of Yugoslavia: A Template for America’s Future”, *Strategic Culture Foundation*, 2016, Internet, <https://www.strategic-culture.org/news/2016/08/17/destruction>, 01/03/2019.
- Marshall Tim, *Igra senki*, Samizdat B92, 2005.
- National Intelligence Council, “Sense of the Community” Report on Yugoslavia, <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP91B00776R000400140024-7.pdf>.
- National Security Decision Directive, “United States Policy toward Yugoslavia”, The White House, Washington D.C., March 14, 1989.
- National Security Decision Directive 54, “United States Policy Toward Eastern Europe”, SECRET, the White House, Washington, September 2, 1982.

- Nation Craig, *War in the Balkans, 1991–2002*, University Press of the Pacific, Carlisle, 2003.
- Novaković Miodrag, „Evo kako je Srbima podmetnut Otpor!”, *Intermagazin*, 2017, Internet, <http://www.intermagazin.rs/evo-kako-je-srbima-podmetnut-otpor/>, 01/05/2019.
- Michael Parenti, “NATO’s ‘Humanitarian War’: Notes of the Aftermath”, *Humanist*, March/April 2000.
- Parenti Michael, *To Kill a Nation: The Attack on Yugoslavia, Contrary Notions, Against Empire*, London, New York, Verso, 2002.
- Phillips Joan, “Breaking the Selective Silence”, *Living Marxism*, April 1993.
- Razumovsky Dorothea, “Serbia müssen sterben”, *Frankfurt Allgemeine Zeitung*, Berlin, 1994.
- Schmidt Erich, *Der Schattenkrieger, Klaus Kinkel und der BND Gebundenes Buch*, Econ, Düsseldorf, 1995.
- Sharp Jane M. O., *Anglo-American Relations and Crisis in Yugoslavia*, Paris, 1999.
- Shoup Paul, *The Disintegration of Yugoslavia and Western Foreign Policy in the 1980s*, Centre for South-East European Studies, School of Slavonic and East European Studies/University College London, 18–19 June 2004.
- Stanković Pejnović Vesna, „Raspad Jugoslavije”, *Teme*, год. XXX-IV, бр. 2, април–јун, 2010, стр. 601–618.
- Stojanović Svetozar, “The Destruction of Yugoslavia”, *Fordham International Law Journal*, Vol. 19, no. 2, 1995, стр. 337–362.
- Thomas Raju G. C., “Making War, Peace, and History”, in: *Yugoslavia Unraveled: Sovereignty, Self-Determination, Intervention* (ed. Raju G. C. Thomas), Lexington Books, Lanham and Oxford, 2003.
- UN Security Council Resolution 713/1991. *Europa Archiv* 21/1991, S. D 550.

- USAID, *The 2000 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia*, USAID Bureau for Europe and Eurasia, Office of Democracy and Governance, Washington, DC, 2001.
- Waldenberg Marek, *Rozbicie Jugosławii: od separacji Slovenii do wojny kosowskiej*, Scholar, Warszawa, 2003.
- Woodward Susan, *Balkanska tragedija: kaos i raspad posle hladnog rata*, Filip Višnjić, Beograd, 1997.
- World Bank Report, *Yugoslavia—Industrial Restructuring Study: Overview, Issues and Strategy for Restructuring*, World Bank Group, Washington, DC June 26, 1991.
- Wortlautauszüge des Briefes von Genscher an Pérez de Cuéllar, DPA, 15 December, 1991.
- Yugoslavia transformed, National Intelligence Estimate, 1 October 1990. code F-1995-00796, Internet, http://www.foia.cia.gov/browse_docs.asp?doc, 05/06/2019.
- Zeitler Klaus Peter, *Deutschlands Rolle bei der völkerrechtlichen Anerkennung der Republik Kroatien unter besonderer Berücksichtigung des deutschen Außenministers Genscher*, Tectum-Verl., Marburg, 2000.

Vesna Stankovic Pejnovic

THE INFLUENCE OF U.S. AND GERMANY ON THE BREAKUP OF YUGOSLAVIA

Resume

The main problem in Yugoslavia, from the first, was foreign intervention in the country's internal affairs. Two Western powers, the United States and Germany, deliberately contrived to destabilize and then dismantle the country. Germany and the United States, while seeming to support the idea of ending the civil wars in Yugoslavia, in fact did everything they could to prolong them, especially the war. Their actions perpetuated and steadily deepened the Yugoslav crisis.

The process was in full swing in the 1980s and accelerated as the present decade began. These powers carefully planned, prepared and assisted the secessions which broke Yugoslavia apart. And they did almost everything in their power to expand and prolong the civil wars which began in Croatia and then continued in Bosnia-Herzegovina. They were involved behind the scenes at every stage of the crisis.

At the same time, the US and Germany were partners, but also competitors who tore Yugoslavia apart. But important companies and banks from other European countries are also participating in this process. Agreement was reached on a division of the spoils in order to avoid clashes which would lead immediately to war. *United States and Western European nations lavished financial, diplomatic, political and military support on secession-minded forces until only two republics remained in the federation.*

United States and Germany have formed a close alliance in which the US expects Germany to help manage not only West European but also East European affairs. Germany has become, as George Bush put it in Mainz in 1989, a "partner in leadership". This close relationship ties the US to Germany's vision of what German and American analysts are now calling Central Europe. It is a vision which calls for: the expansion of the European Union

to the East, German leadership in Europe and a new division of labor in Europe.

Keywords: Yugoslavia, USA, Germany, international community, state

* Овај рад је примљен 17. априла 2019. године, а прихваћен на састанку Редакције 12. септембра 2019. године.